

Marilena Preda-Sânc - Globalizare (detaliu)

Florea
FIRAN

Basarab Nicolescu

Personalitate prolifică și complexă, om de știință cu deschideri europene, Basarab Nicolescu sincronizează disciplinele exacte cu cele umaniste, gândirea rațională cu cea artistică, realizând lucrări inovatoare ce țin de științele fundamentale. Se manifestă și în literatură, cu aceeași vigoare și pasiune, afirmându-se ca eseist și filosof în îmbinarea cunoașterii științifice cu cea filosofică. Întreaga sa operă stă sub semnul spiritului creator iar intrarea în lumea academică franceză i-a deschis calea realizării și recunoașterii activității sale.

S-a născut la 25 martie 1942 în Ploiești; este fiul lui Anton Nicolescu, jurist-contabil, și al Anghelichi, născută Anastasiadis, de origine greacă. În orașul natal urmează Liceul „I. L. Caragiale” pe care îl absolvă în 1960, despre care mărturisește că a fost esențial în formarea sa. Participă la olimpiadele de matematică și literatură, iar în 1959 obține Medalia de aur la prima Olimpiadă Internațională de Matematică de la Brașov, când are șansa să-l cunoască pe Grigore Moisil. Frecventează cursurile

Facultății de Fizică a Universității din București (1960-1964), în cadrul căreia susține licența cu lucrarea *Câmpurile Yang-Mills și autointeracția câmpurilor vectoriale*, sub conducerea profesorului Const. Eftimiu. La absolvire este reținut asistent în cadrul Facultății de Fizică (1965-1968), specializat în teoria particulelor elementare.

Discipol al filosofului Ștefan Lupașcu (pe care-l consideră „egalul lui Eliade, Ionescu și Cioran”), Basarab Nicolescu va declara că pasiunea sa pentru filosofie vine din obsesia de a înțelege sensul existenței noastre pe pământ. „Știința modernă mi-a apărut ca fiind calea regală spre o filosofie încarnată și ancorată în realitatea contemporană. Iar legătura dintre știință și filosofie este realizată prin căutarea fluxului de informație care circulă între și dincolo de diferitele discipline universitare și non-universitare, adică prin ceea ce numim astăzi *transdisciplinaritate*.”

Debutază în presa literară în 1966 cu eseu *Contribuția spiritului geometric la structurarea universului afectiv barbian*, în revista „Luceafărul”.

Continuare în p. 2

Poezie

Andrei Codrescu
Dan Duțescu
Dumitru Radu Popescu
Marin Sorescu

Eseu

Oana Băluică
Mihai Fircă
Emanuel D. Florescu
Rodica Grigore
Dan Ionescu
Dodo Niță
Gabriela Nedelcu-Păsărin
Ion Parhon
Anda Simion
Ada Stuparu

Proză

Michelle Mazel
Adrian Sângeorzan

Constantin Cubleșan - <i>Eminescu - „Luceafărul”, receptarea critică</i>	p. 4
Adrian Cioroianu - <i>Ele și Literere. Feminin, feminitate și literatură</i>	p. 6
Ioan Lascu - <i>„A fi liber înseamnă a fi responsabil”</i>	p. 8
Mihai Ene - <i>Cehov - o viață pentru literatură</i>	p. 9
Dumitru Radu Popa - <i>Un război civil fără arme...</i>	p. 11
Carmen Firan - <i>Un om norocos</i>	p. 13

Emilian Ștefărtă

Metaforele conceptuale ale unei artiste angajate

p. 24

Marilena Preda-Sânc -
Terra Madre (Flower Power)

Sumar

- Florea Firan**, *Basarab Nicolescu* / pp. 1-3
Constantin Cubleșan, *Eminescu – „Luceafărul”, receptarea critică* / p. 4
Dumitru Radu Popescu, *Poeme: Confesiune, Destin, Acolo și aici, Ornic, Uitări, Trup, Petru, San Francisco, Calendar* / p. 5
Andrei Codrescu, *Poem: 29 iulie 2021* / p. 5
Adrian Cioroianu, *Ele și Literele. Feminin, feminitate și literatură* / pp. 6-7
Ioan Lascu, *„A fi liber înseamnă a fi responsabil”* / p. 8
Mihai Ene, *Cehov – o viață pentru literatură* / p. 9
Gabriela Nedelcu-Păsărin, *Poliperspectiva – capcana camerei subiective* / p. 10
Dumitru Radu Popa, *Un război civil fără arme: vaccin da, vaccin ba...* / p. 11
Adrian Sângeorzan, *Cimitirul subacvatic (III)* / p. 12
Carmen Firan, *Un om norocos* / p. 13
Ada Stuparu, *Marin Sorescu – inedit* / p. 14
Marin Sorescu, *Poem: Octogon* / p. 14
Dan Duțescu, *Poem: Simfonia vieții* / p. 14
Oana Băluică, *Priviri în sens invers* / p. 15
Dan Ionescu, *Nichita Stănescu. Etapele creației* / p. 16
Emanuel D. Florescu, *Bătrânețea între idealul filosofic și realitatea socială* / p. 17
Rodica Grigore, *Măștile Lucreziei Borgia* / p. 18
Mihai Fircă, *Libertatea spre care mărșăluim în carusel* / p. 19
Michelle Mazel, *Aer de libertate* / p. 20
Ion Parhon, *Timerețea lui Nenea Iancu* / pp. 21, 22
Anda Simion, *Craiova, din nou în strălucirile Galei UNITER* / p. 22
Dodo Niță, *Harap-Alb continuă...* / p. 23
Red., *Okeanos – Dilema Veche* / p. 23
Red., *Eveniment cultural-științific* / p. 23
Emilian Ștefărtă, *Metaforele conceptuale ale unei artiste angajate* / p. 24

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Basarab Nicolescu

Debutul editorial are loc doi ani mai târziu cu volumul *Ion Barbu. Cosmologia „Jocului secund”*, eseu scris la sugestia lui Al. Rosetti, care îngrijise, împreună cu Liviu Călin, ediția a doua din 1966 a vol. *Joc secund* al lui Ion Barbu. Este singura sa carte scrisă direct în românește, toate celelalte fiind scrise în franceză și traduse după '89 în românește. O lucrare *transdisciplinară* în modul de abordare a unui mare matematician prin prisma poeziei și prin analiza poeziei sale prin prisma matematicii. În prefața volumului la ediția a III-a, Pompiliu Crăciunescu releva importanța acestui studiu: „Iscată din inefabila întâlnire a două rigori – «rigoarea spiritului matematic» și «rigoarea spiritului poetic» –, *Cosmologia «Jocului secund»* marca, în urmă cu șapte lustri, nu doar o răscruce ireductibilă în exegeza barbiană, ci și, avant la lettre, deschiderea unei noi și radicale căi cognitive: *transdisciplinaritatea*”. Volumul apare cu două decenii înaintea mișcării transdisciplinare și se va impune ca atare.

Bazat pe o documentare temeinică și o bibliografie bogată, studiul monografic dedicat unuia dintre cei mai originali poeți români a stârnit, cum era de așteptat, ecouri puternice în lumea literară și științifică; Solomon Marcus îl considera o remarcabilă monografie în care poezia lui Ion Barbu este analizată „în ipoteza absenței ambiguității, nu numai la nivelul întregii opere, dar chiar la nivelul local, în interpretarea fiecărui vers... Această situație pune probleme teoretice deosebit de interesante și de delicate.” („Gazeta literară”, nr. 12/1968). Al. Piru aprecia că în studiul lui Basarab Nicolescu „interesantă este delimitarea celor trei mituri ale poeziei lui Ion Barbu (mitul oglinzii, al nunții și al soarelui) care sunt echivalente cu treptele cunoașterii poetice... Așa cum numai unui matematician îi era cu putință s-o facă, Basarab Nicolescu descoperă în poetica lui Ion Barbu confluența a două modalități de reprezentare lirică, având, după părerea sa, la bază două metode matematice, una zisă infinitezimală și întemeiată pe calculul diferențial și integral și alta globală fondată pe axiomatică” („Luceafărul”, nr. 20/1968). Nicolae Manolescu, într-o cronică din „Contemporanul” (nr. 20, 1968), concluziona: „*Cosmologia «Jocului secund»* reprezintă încercarea cea mai convingătoare de până azi de a explica pe Barbu prin descoperirea unui «model matematic» al poeziei... Meritul, poate, cel mai mare al cărții este consecvența față de principiul inițial, supunerea părților la întreg”.

Articolele publicate în aproape toată presa culturală românească apreciază că exegeza lui Basarab Nicolescu este, pentru acel moment, „cel mai serios și mai substanțial studiu despre Ion Barbu”. Ovidiu S. Crohmălniceanu este singurul critic care i-a reproșat autorului „deformările stridente” și lipsa de rigoare analitică în ce privește spiritul religios al poetului, aspect neagreat de alți critici. Și în exterior lucrarea este comentată pozitiv, între alții de M. Steriade în revista „La Journal Roumanie des Poètes” (nr. 4, 1968) din Bruxelles, Al. Ciorănescu în revista „Ethos” din Paris etc.

În 1968, B. Nicolescu beneficiază de o bursă a Guvernului Francez și se stabilește la Paris, în 1976 obținând cetățenia franceză. A plecat din țară obținând viza numai când profesorul Al. Rosetti, mentorul său spiritual, a garantat pentru el în fața autorităților române. Este bursier „Joliot-Curie”, Comisariatul Energiei Atomice (CEA), Universitatea „Pierre et Marie Curie”, Paris (1969-1970) unde obține doctoratul în fizică (1972) cu teza *Contribution à l'étude théorique de la diffusion*, sub coordonarea profesorului Robert Vinh Mau.

→

Abonamente

la Scrișul Românesc

Abonați-vă la revista „Scrișul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita și la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.

Costul unui abonament anual cu taxe incluse este de 100 lei. Pentru abonații din străinătate este de 140 \$ sau de 125 €. Informații primiți la tel.: 0722.75.39.22; Fax. 0251.413.763

Scrișul Românesc
Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. Tomescu.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de Florea Firan

Editată de: Fundația – Revista
Scrișul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacțional:

Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Dumitru Radu POPESCU
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ȘTEFĂRTĂ

Redactori:

Mihai ENE
Oana BĂLUICĂ
Mihai FIRICĂ
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:

Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela NEDELICU-PĂSĂRIN

Corectură:

Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare computerizată:

Georgiana OPRESCU

Arhivă online:

Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația: Craiova

Str. Constantin Brâncuși, nr. 24
Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
E-mail: scrișulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascrișulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul
redacției: Str. Constantin Brâncuși,
nr. 24, Craiova, județul Dolj
sau scrișulromanesc@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor exprimate
aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580431

→ Din 1970 lucrează timp de 35 de ani ca fizician teoretician la Centrul Național de Cercetare Științifică, Institutul de Fizică Nucleară de la Orsay. La Paris se conectează diasporei românești și leagă prietenii cu o serie de scriitori printre care Leonid Mămăligă (Leonid M. Arcade), scriitor cunoscut pentru cenaclul pe care l-a condus timp de 30 de ani la Neuilly, pe unde au trecut mulți scriitori români din diaspora precum Mircea Eliade, Vintilă Horia, Ștefan Lupașcu, dar și din țară veniți în Franța cu diferite prilejuri. A avut relații apropiate mai ales cu Eliade și Cioran, acesta din urmă apreciindu-i în mod deosebit cartea pe care a scris-o despre Jakob Boehme: *L'Homme et les sens du l'Univers*, pentru care a fost distins cu Premiul „Benjamin Franklin” (SUA, 1992) și cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România (1993). Mărturisește că dintre personalitățile franceze care i-au marcat itinerariul spiritual au fost Michel Camus, scriitor și filosof, prieten apropiat al lui Gherasim Luca, împreună cu el va publica volumul de convorbiri *Rădăcinile libertății* tradus în română de Carmen Lucaci (2004), cu Leon Lederman, laureat al Premiului Nobel pentru Fizică, cu Edgar Morin a colaborat la lucrările de transdisciplinaritate, cu Geoffrey Chew, profesor la Universitatea Berkeley din SUA, cu Fritjof Capra.

Lucrează ca „Guest Scientist” la diverse universități americane și engleze (Londra), între 1976 și 1984. Este membru al unor comisii și comisii internaționale din Buenos Aires, Paris, Barcelona etc. Este membru al Comitetului Director al Fundației Naționale pentru Știință și Artă, coordonator al colecțiilor „Transdisciplinaritate” (Paris), „Românii din Paris” (Paris), „Memoria exilului - Restituiri culturale” (România), președinte de onoare al Fundației Internaționale „Ștefan Lupașcu” din Iași.

Basarab Nicolescu este promotorul mișcării numite *transdisciplinarism*, cu un manifest teoretic tradus în mai multe limbi și publicat în diferite reviste. Publică vol. *La transdisciplinaritate. Manifeste*, la Ed. du Rocher (Monaco, 1996), tradus în română de Horia Mihai Vasilescu în 1999. „*Transdisciplinaritatea* privește, după cum o indică prefixul *trans*, ceea ce se află în același timp între discipline, ceea ce trece prin și ceea ce e *dincolo* de orice disciplină. Finalitatea ei constă în înțelegerea lumii actuale, unul din imperative fiind unitatea cunoașterii”, susține autorul. B. Nicolescu contribuie la redactarea unei *Carte a transdisciplinarității* adoptată la primul congres mondial din Portugalia (nov. 1994).

În stagiul postdoctorand de la Berkeley din 1976 a gândit și a conceput cartea *Nous, la particule et monde (Noi, particula și lumea)*, publicată abia în 1985 la Paris (tradusă în limba română de Vasile Sporici și publicată în 2002), care se încheie cu capitolul „Spre noua transdisciplinaritate”, lucrare de mare succes, premiată de Academia Franceză cu Medalia de argint, la propunerea istoricului de artă René Huyghe. Cartea a cunoscut aprecieri deosebite, UNESCO i-a propus autorului să conducă un congres important la Veneția în

1986 pe tema *Știința la limitele cunoașterii* la care a fost adoptat primul document al transdisciplinarității, *Declarația de la Veneția*, redactată împreună cu antropologul francez Gilbert Durand și Jean Dausset, deținător al Premiului Nobel pentru Medicină. Criticul francez André Chouraqui apreciază că „această carte constituie cea mai profundă interpelare pe care o cunosc a misterului existenței și a raporturilor dintre știință, tradiție și conștiință”, iar Vintilă Horia susține că „în prezența a tot ceea ce ne strivește și ne alienează, o asemenea carte ne ajută să continuăm să trăim”.

În perioada 1982-1985 împreună cu Ștefan Lupașcu colaborează la prestigioasa revistă „Al treilea mileniu”, din al cărei comitet de redacție au făcut parte. Împreună cu distinsul filosof va publica în 1986 volumul de interviuri *L'Homme et ses trois*. Preocupat permanent de relațiile dintre știință, artă și tradiție, B. Nicolescu publică numeroase articole în reviste de specialitate din Franța, România, Anglia, Italia, SUA, Brazilia, Argentina, Japonia și susține emisiuni radiofonice la France Culture și France Internationale.

Inițiator și coordonator al ediției Oxus (Paris) al colecției *Les Roumains de Paris*, inaugurată în 2003 cu vol. *Roumanie, capitale... Paris* de Jean-Yves Conrad, oferă prezentări utile ale românilor care, în secolele XIX și XX, au contribuit la îmbogățirea culturală și științifică a Franței, la implicarea suprarealiștilor români în avangardele franceze, a studenților români din Sorbona, Școala românească din Paris, fondată de Nicolae Iorga, relevând relațiile lui Marcel Proust cu aristocrații români precum Anna de Noailles, Antoine Bibesco ș.a. Continuă să publice zece monografii despre Brâncuși, Eliade, Cioran, Ionesco, St. Lupasco, Gherasim Luca, Benjamin Fondane, Victor Brauner, Tristan Tzara, Claude Sernet.

Activitate sa de profesor universitar, fizician, filosof, scriitor, publicist și editor (membru de onoare al Academiei Române și membru al Academiei Româno-Americane de Arte și Științe) se regăsește în monografia semnată de Emanuela Ilie și publicată în 2009 și în volumul aniversar *Basarab Nicolescu: Sub semnul septenarului* apărut în 2012, coordonatori Petrișor Militaru și Luiza Mitu, în care sunt adunate o serie de articole privind activitatea și personalitatea sa apărute în presa vremii, precum și într-o serie de alte lucrări care i-au fost dedicate de către N. Manolescu, Al. Piru, M. Mincu, Dinu Pillat, Al. Andriescu, M. Muthu, F. Băileșteanu, M. Nițescu, D. Teodorescu, Corin Braga etc.

Basarab Nicolescu mărturisește că a avut prilejul să se bucure de prietenia lui Ștefan Lupașcu pe o perioadă îndelungată, din 1998 și până la moartea acestuia, și va scrie cartea *Ce este Realitatea? Reflexii în jurul operei lui Stéphane Lupasco*, tradusă din limba franceză de Simona Modreanu și publicată în 2009 la Ed. Junimea din Iași. O lucrare în care exemplul ilustrativ îl reprezintă opera filosofului român. Partea finală a volumului este consacrată relației lui Lupasco cu Benjamin Fondane, Emil

Cioran, Edgar Morin și Raimond Abellio.

Vol. *Teoreme poetice*, apărut în franceză în 1994 cu o prefață de Michel Camus, tradus în limba română de L. M. Arcade și publicat în 1996, are ca temă reconcilierea transdisciplinară a științelor exacte cu cele umaniste, idee pe care autorul o susține în multe din lucrările sale. Michel Camus ne previne: „Să nu ne temem de cuvinte: autorul *Teoremelor poetice* este un «mutant» în ordinea cunoașterii științifice și filosofice. Poet în suflet, desigur, dar *metapoet* pentru care scrierea poetică nu mai e scop literar în sine, ci mijlocul operativ al unei cercetări transpoetice de cunoaștere tăcută... Să salutăm, în fizicianul particulelor elementare, pe «Cercetătorul Adevărului», care are îndrăzneala să scrie: «Cunoașterea poetică este mai riguroasă decât cunoașterea științifică»”. Au urmat alte două cărți publicate în 2011: vol. I *Interferențe spirituale* și vol. II *Drumul fără sfârșit*.

Cu Louis Monier publică la Paris, în 2017, vol. *Roumains de Paris*, cu o ediție în limba română *Români din Paris*, traducere de Lucian Dindirică (București, 2018), care cuprinde două părți: „Monștri sacri” și „Personalități contemporane”, prezentările autorilor fiind însoțite de portrete foto realizate de Louis Monier. „Cartea, menționează în prefață B. Nicolescu, este scrisă în dorința de a demonstra continuitatea tradiției unei puternice relații culturale și spirituale între Franța și România”.

După 1989, B. Nicolescu revine în mai multe rânduri în țară, își reia prietenii, susține cursuri la Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca, conduce doctorate, participă ca invitat la congrese, simpozioane și alte reuniuni științifice, lansări de carte, ține conferințe în mediul academic, își tipărește în română cărțile scrise în franceză îmbogățind patrimoniul național.

Autorul este distins cu titlul de Doctor Honoris Causa al Universității „Veracruzana” din Xalapa (Mexic), și al altor opt universități din Români, primește Ordinul Național „Serviciul credincios” în grad de Mare Ofițer acordat de Președinția României.

În anul octogenar, Basarab Nicolescu continuă să fie o prezență activă în domeniile pe care le-a ilustrat strălucit. L-am întâlnit de curând la Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman” din Craiova unde și-a donat arhiva *Muzeului Cărții și Exilului Românesc* realizat la inițiativa directorului Lucian Dindirică și care urmează să fie inaugurat. ■

**Constantin
CUBLEȘAN**

Eminescu – „Luceafărul”, receptarea critică

Unul dintre cei mai consecvenți comentatori ai operei eminesciene, Mihai Cimpoi realizează în noua sa carte – *Hyperion și Demiurg. „Luceafărul”, mit și dramă existențială*. Editura PrincepsMultimedia, Iași, 2019 – o sinteză a principalelor interpretări critice ale poemului, căutând în acestea sprijinul pentru originala sa opinie asupra faptului că „ființa eminesciană se înfățișează, prin aspectele fundamentale ale manifestării ei în cadrul imaginarului mitopo(i)etic, ca o *ființă tragică*”. În poem se află, zice domnia sa, „rezumativ, quintesențial, marca ontologică a omului român”. Această ființă, se prezintă aici ca o „*ființă a depărtărilor*”, afectată existențial de „situarea între concretitudinea fenomenologică și esența sa”. Asupra acestei *depărtări* se concentrează în primul dintre eseurile volumului, pornind de la nota lui Eminescu privitoare la intenția de a continua poemul „á la Giordano Bruno”. Mihai Cimpoi constată că Giordano Bruno distinge depărtarea între un „infini al lumii și infinitul totalității” ambele integrate „într-o unitate cosmică”. Dar, despre această intenție a poetului, de a-și continua poemul într-o viziune filosofică a *departelui*, s-au exersat numeroși comentatori, exegetul actual constatând că se află în situația de a recapitula opinii, într-un cerc hermeneutic, pe traseul căruia se înscrie într-o abordare nouă. Se oprește astfel asupra considerațiilor lui C. Noica, Lucia Cifor, Rodica Marian, Aurelia Rusu, Svetlana Paleologu-Matta ș.a. concluzionând că noua abordare, probabilă, a poetului, avea în vedere „aruncarea tragică a ființei într-o nouă depărtare și la apropierea asimptomatică de esența ei”.

Ideea aceasta este continuată în următorul eseu, *Ființa eminesciană*, în care, tot așa sintetizează opiniile pe această idee a mai multor cercetători, tocmai pentru a-și evidenția, susține și demonstra propria teză. Anume că poetul „se gândește pe sine însuși cu o intensitate rar întâlnită”, el fiind „esențialmente, Narcisul ce se oglindește în propria gândire, la capătul procesual al căreia se transformă într-un Hyperion intelectualizat și impersonalizat”, ființa eminesciană fiind în atari condiții „prin excelență interogativă”. Iată, o constatare provocatoare pe care cată a o identifica în comentariile altor exegeți premergători, tocmai în ideea de a-și putea demonstra noutatea privirii. Sunt aduse în discuție opiniile unor Perpessicius, D. Murărașu, G. Călinescu, dar și a altora, în abordări mai recente: Doru Scărlătescu, Amita Bhoșe, L. Boia, Zoe Dumitrescu-Bușulenga ș.a. ca să puncteze în final: „Omul eminescian e agitat, năzuitor, având ca și omul Renașterii, caracterizat de Bruno, o ființă ce preferă *căutarea găsirii*”.

Pentru a putea înainta confortabil în propria demonstrație, consideră că este necesar să

scruteze, din perspectiva actuală, Geneza poemului (acesta este și titlul eseului următor, un adevărat studiu recapitulativ. Pornește, cum era firesc, de la basmul lui Richard Kunisch și se oprește mai întâi asupra celor dintâi comentatori ai acestuia: D. Caracostea și Alain Guillerrou.

„Ceea ce putem observa azi – notează Mihai Cimpoi – după parcurgerea multitudinii de interpretări, e că Eminescu, așa cum consemnează el însuși, codifică totul într-o alegorie a soartei geniului, surprins în condiția de a nu avea moarte, dar nici noroc, de a nu fi fericit, dar nici de a putea feri pe alții. Perspectivele *depărtării* spre cea ce este etern, cresc și spre ceea ce este relativ, pământesc se încrucișează chiasmatic. Poemul se hrănește din *arhetipuri*, ca orice basm, iar personajele sunt niște *miteme* (...) îndeplinind funcții simbolice. Hyperion e mitemul eonului, ce face parte din sfera divinității, Demiurg e mitemul divinității însăși, iar Cătălina reprezintă mitemul iubirii ce tinde spre idealitatea existențială prototipală a acestui sentiment profund”.

Cel de al patrulea eseu, *Aruncarea tragică în depărtare*, se axează pe „postulările hegeliene privind tragedia”, urmărind „relația om-destin”. Sunt identificate astfel două drame în poem, „generate de nostalgia *departelui* cosmic și de nostalgia *departelui* mundan”. Chestiunea intră în dezbateră critică urmărind cum este dezvoltată ideea la un important număr de exegeți: Theodor Codreanu, Ion Negoitescu, G. Călinescu, Pompiliu Crăciunescu, Basarab Nicolescu, Rosa del Conte ș.a. De aici, firesc se fixează asupra *Orizonturilor deschise și închise ale receptării* (o „întregă odisee a receptării”). Punctul de pornire îl constituie studiul lui Titu Maiorescu, pentru a continua cu Garabet Ibrăileanu, Nicolae Iorga, Tudor Vianu, Mihail Dragomirescu etc, până la cercetătorii mai recent: Petru Creția, Svetlana Paleologu-Matta, Marin Mincu, Ioana Em. Petrescu, Mircea Cărtărescu, Dan C. Mihăilescu ș.a.m.d.

Comentariul personal e de reținut: „Eminescu se vede că nu era împăcat cu oprirea din zbor al *Luceafărului-Hyperion*, căci rămânea animat de aceleași «eroici furori», de aceleași avânturi ale sufletului său însetat de absolut, sugerate de un vers brunian: *Destul ca sufletul să fie în chip nobil aprins...* / El trebuia, și prin logica firească a continuumului imaginarului său mitopo(i)etic, și prin *neatârănarea sa*

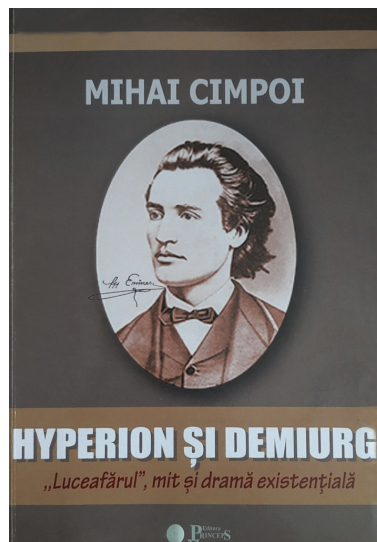
ontologică de nimic (valorificăm aici o sugestie a lui Edgar Papu) să nu se oprească din drum (=zborul) său spre rațiunea de a fi a universului./ Lăsând în urmă pe cel ce nu e demn de a percepe infinitul și a se arunca în *departele* acestuia, el s-o fi gândit, ca și Bruno, la «chipul de lut» pentru care «iubirea devine temeiul prin care un destin limitat se poate transforma într-o experiență a infinitului». Sonetul *Către iubire* e impregnat de concepția elitistă a lui Bruno, care vede un contrast între filosoful capabil de zboruri înalte și plebea care are o părere vulgară despre iubire”.

În această dimensiune a departelui hiperion, Mihai Cimpoi fixează coordonatele tragismului eminescian. „Omul eminescian – spune exegetul – este prin excelență un om tragic (...) La Eminescu lumea ia formă de «carte tristă și-ncălcită». Cel ce se apleacă asupra foilor ei obscure mai mult o încifrează decât o descifrează. Astfel, între poet și lume se cascadează o mare prăpastie, căci imaginea ei ultimă e căutată cu un vitalism fervent, cu o adevărată sete de Absolut” (*Eminescu, poet tragic*).

Suita eseurilor structurate pe această idee a tragicului om eminescian se încheie cu trimiterea la Nietzsche (*Eminescu, Nietzsche și omul tragic*): „Raportarea atentă la Nietzsche – conchide Mihai Cimpoi – ne aduce în fața noastră azi, un alt om eminescian decât cel consacrat de tradiția exegetică: omul tragic. Chiar dacă admitem un schopenhauerism de fond sau de sensibilitate, punerea în ecuație comparatistă a lui Eminescu și filosoful voinței se cade neapărat să-l angajeze în calitate de mijlocitor al adevărului deplin, pe Nietzsche”.

Pentru susținerea ideilor sale, Mihai Cimpoi adaugă în *Addenda*, cele patru variante ale *Luceafărului*, făcând asupra lor comentarii comparatiste dar și de interpretare. Așa, bunăoară, glosând pe marginea versurilor: „*Cum e fecioara între sfinți/ Și luna între stele*”, el se lansează într-o sumară dar precisă hermeneutică... sursologică și bibliografică. Etc.

Eseurile lui Mihai Cimpoi ce alcătuiesc sumarul volumului *Hyperion și Demiurg*, se structurează în trepte de interpretare a poemului *Luceafărul*, făcând constatarea, cu deferență totuși, că eminescologii de azi interpretează poemul ca pe unul al „începutului călătoriei în Vidul pur” (Pompiliu Crăciunescu), la care se adaugă fascinanta călătorie în *departele* filosofic, al lui Hyperion, în care se proiectează tragica ființă eminesciană. ■

Dumitru Radu
POPESCU

Andrei
CODRESCU

Poeme

Confesiune

Numele meu umblă prin ziare
Ca o greșeală de tipar
Poezia nu se mai scrie din cuvinte
Sunt necesare blocuri de marmură
Se scrie cu idei
Altfel, totul e bine.
Trec pe lângă zile
Ca o greșeală de dicționar.
Sentimentul cel mai penibil
Te-nvăluie atunci când
La o șezătoare literară
Ascultă o poezie proastă
Zei sunt morți, raiul
Nu există, frumusețea
Nu mai e nici măcar o himeră
Iertați-mă, o, iertați-mă
Pentru acest sentiment penibil
Pe care-l simțiți acum.

Destin

Într-o zi oarecare,
Agamemnon, în mantie, regal,
Venind acasă, traversând pădurea,
Găsi în patul conjugal
Așteptându-l surzătoare
Securea.

Acolo și aici

Pe lumea cealaltă oare
Viermii de mătasă
Tot cu frunze de dud
O să se hrănească
Și tot în fire galbene și strălucitoare
O să se înfășoare?
Și sus și jos
Acolo și-aici
Aceași mătasă
Luminoasă să iasă
Din gura lor preafrumoasă?
Atunci de ce mai este nevoie de rai?
Dacă și-acolo și-aici
Același drum
Aceași povară
Și-aceleași gogoși?
Și-aceleași verde Mai
În clocot de copite de cai.

Ornic

Între paradis și iad
Bate limba unei pendule de jad
Măsurând jocurile sorții
Pe cei ce fluieră, pe cei ce și-au dat sorții

Orele vieții, orele morții.
Și noi de pe pământ, din pat, din hol
Dăm obol, un colac, un Si bemol
Celui pe oare l-am pus peste ornice stăpân
Și i-am dat în mână chiar un prostovol
Cineva să fie sus,
Peste orice nămol!
Și ca să nu lăsăm cerul gol.

Uitări

Ce filosof zice că Sufletul nostru
a existat
Cu mult înainte de
A fi fost închis în
Corpul nostru ca într-o carceră
Cum o duce el în carnea
Și în oasele și în
Sângele roșu ?
Uită cu desăvârșire ce-a
Fost, sârmanul.
Uită sublimele idei
Pe care le-a văzut,
Pentru o mătă.
Uită tiparul etern
Al lucrurilor,
Pentru o țâță.

Trup

Plăcerea minții vine din
Respectarea proporțiilor
De șapte ori lungimea capului
Ori de opt, ori de zece
Leonardo, Dürer
Asta ar fi înălțimea ideală
Dar astea doar să fie semnele frumosului
Trup al Martei Policarpovici?

Petru

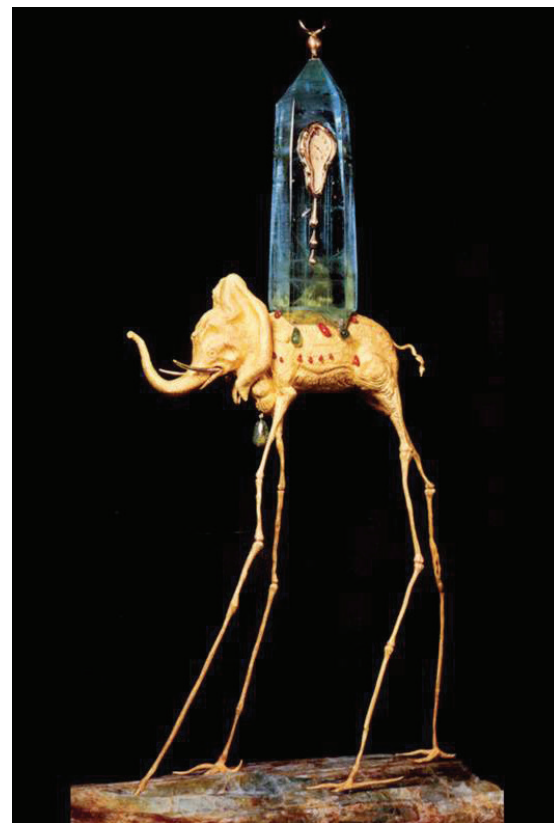
Se rupe lanțul între noi, iubito,
Lumina se sleiește, vinovată
În faptele întunericului ne îmbrăcăm.
„Diavolul, ca un leu răcnind
Dă târcoale căutând
Pe cine să înghită” –
Zice Petru, apostolul.

San Francisco

Un oraș plecând în jos
Și-un tramvai fantasmagoric
Și-un ocean de carton ros
Și-un chinez vopsind un ornice.

29 iulie 2021

Bezos s-a dus în spațiu afacerist, s-a întors filosof.
Musk s-a dus în spațiu bizon și s-a întors cămilă.
Pe pământ yachturile lor s-au țuguat kilometri.
Iulie este luna interminabilă a sfârșitului lumii.
Un film groaznic făcut din o carte proastă rulează
veșnic pe culoarele gustului prost al noului Bizanț.
Cine parchează aceste mașini sinistre în capul nostru?
Realitatea care a depășit imaginația de ani de zile
se fudulește cu panglici de carne și mingi de sânge.
Lumina ninge și yachturi plutesc prin păduri care ard. ■

Salvador Dali - Elefantul spațial

Calendar

Mai puțin mă interesează ce-a făcut Dumnezeu
în prima zi
Și-aș putea spune că deloc, ce-a făcut în a doua.
Ei, acolo, un univers surdo-mut.
Nu-mi încarc memoria nici cu faptele din ziua a treia
Ca să nu mai vorbesc de-a patra
Și de-a cincea.
Ei, acolo, niște zări și niște obiecte din lut
Câteva sute de păsări și un mamut!
Tot acest calendar n-ar fi avut nicio noimă
Tot acest inventar n-ar fi avut nicio noimă
Dacă în ziua a șasea nu i-ar fi trecut prin cap
să-l facă pe om.
Ei, după aceasta ispravă
Mai stăm de vorbă
În glorioasa dumbravă. ■

**Adrian
CIOROIANU**

Ele și Literale Feminin, feminitate și literatură

Când am primit propunerea profesoarei Lia Faur am fost o clipă descumpănit – dintr-un motiv foarte simplu: recunosc, eu nu am acea subtilitate a gustului literar care să-mi spună, la o ipotetică lectură oarbă, dacă o pagină de literatură este scrisă de o femeie sau de un bărbat. Pot să spun dacă este bună sau nu (mai bine spus, dacă îmi place sau nu), pot să spun, cu o oarecare aproximație, cam în ce perioadă a fost scrisă o pagină sau alta, dar nu pot spune „ah, dar această pagină de roman gotic este scrisă de o femeie!” sau „hei, ce surpriză, această poezie extrem de sensibilă este sigur scrisă de un bărbat!”. La fel, dacă aș fi pus în fața unei pagini așa cum „nasurile” fine sunt puse în fața unui parfum sau a unui vin fără etichetă, nu pot intui ce vârstă are autorul, dacă e tânăr sau nu, dacă este debutant de geniu sau pensionar care scrie bine în virtutea unei lungi experiențe.

Desigur, nu neg eventualitatea ca alți cititori, mai atenți decât mine, să aibă acest dar al discernerii rapide – să întrezărească din valsul cuvintelor sexul autoarei/autorului, vârsta ei/lui etc. Îi felicit călduros, dar nu sufăr că nu sunt aidoma. În sinea mea, cred că mult mai importantă este calitatea scriiturii decât fișa de buletin a autorilor – chiar dacă, evident, aceasta din urmă este cu siguranță importantă pentru un om cultivat. Când am citit *Marea, marea* a lui Iris Murdoch nu sunt convins că știam că autorul este o femeie – cred că am aflat după aceea, pentru că mi-a plăcut romanul și am dorit să aflu mai multe despre autorul care s-a dovedit a fi, ce să vezi, o autoare. Sunt pagini din George Sand din care nu mi-a sărit în ochi evidența faptului că autorul era o femeie (totuși!), după cum am citit pagini din George R.R. Martin din care nu mi-era foarte clar că autorul era un el pe cale de a-și lăsa barbă (fac mențiunea că l-am citit pe George R.R. Martin cu mult înaintea hitului numit *Game of thrones...*).

Fantezii, crime, benzi și alte repere

Apropo de acest ultim numit: vă propun să plecăm de la domeniul lui. În răstimp, de-a lungul vieții, am citit relativ multă literatură de anticipație și cred că acest capitol al literaturii este foarte reprezentativ pentru impasul despre care vorbesc. Există vreo pagină din romanul-nuvela *Frankenstein* din care să-ți fie clar că respectivul autor, care a avut ideea acestei creaturi coșmarrești, este o femeie (pe nume Mary Shelley) plictisită de zile ploioase? Sau cei care citesc, azi, un roman de China Miéville (eu aș recomanda *Regele șobolan – King Rat*, apărut în 1998) își dau seama oare din prima că autorul este un bărbat (și marxist, pe de-asupra)? Mă îndoiesc.

În adolescență, când am citit primele pagini din scriitoarea SF Ursula K. Le Guin nu mi-a fost deloc clar dacă era vorba despre o femeie-autor sau dacă nu cumva era pseudonimul vreunui bărbat care nu dorea să-și lege numele real de un gen care nu e tocmai

prețuit de snobi; între timp m-am lămurit: da, respectiva chiar era o femeie; și da, literatura SF bună chiar e literatură. În legătură cu acest ultim detaliu, deschid o paranteză: în toamna lui 2016, am fost martor la un spectacol de gală în care marele compozitor francez (de origine română) de muzică de film Vladimir Cosma spunea că uneori este întrebat dacă el se consideră „compozitor” sau „compozitor de muzică de film” – iar răspunsul său era că el crede că există doar „muzică bună și punct”, restul sunt detalii irelevante. Am închis paranteza.

Cam la fel și cu unele genuri ale literaturii. Nu cred că valoarea lor crește sau scade în funcție de *gender*-ul autorilor ori de nișa în care o includ criticii etc. Există literatură bună și literatură proastă – restul (etnia autorilor, culoarea pielii lor, forma pieptului etc.) sunt detalii irelevante. Recent, a apărut în Franța o carte din care rezultă că Jules Verne era homosexual; alții spun despre Arthur C. Clarke că ar fi fost pedofil. Sincer, nu sunt interesat de aceste cancanuri literare. Dacă îmi place cum scrie un autor, îl citesc. Dacă nu, nu. Sincer, nu cred că aș fi curios să văd cum scrie un pedofil – dar dacă citesc un autor, fără a ști pasiunile lui secrete, și îmi place, atunci sunt mari șanse să-i mai caut următoarea carte. Fără a mă întreba dacă este bărbat sau femeie – sau pe undeva între.

Mi-aduc aminte că, pe când eram soldat în termen al României socialiste, am citit un raft serios de literatură polițistă – românească sau străină. Aș vrea să-mi explice cineva cum și din ce își dă seama că Agatha Christie era o femeie (presupunând că este pus în fața aceleiași probe a lecturii *fără etichetă*). Eu unul cred că nu este deloc evident că autorul *Crimei din Orient Express* purta fustă. La capitolul acesta, în vremea soldăției mele cei mai populari autori români erau (sau cel puțin așa mi se pare mie, retrospectiv) Rodica Ojog Brașoveanu și Haralamb Zincă. Am citit romane de-ale lor cât pentru două vieți – și am amintiri frumoase cu ele. Nu i-am cunoscut pe autori. Am întâlnit, pe alte meridiane, rude încă în viață ale lui Haralamb Zincă – buni români, cum se spune, și intelectuali de reală ținută. Dar, în forul meu intim de cititor neprofesionist de literatură *polar*, scriitura Rodicăi Ojog Brașoveanu mi se pare mai „plină” (și mai barocă) decât cea a lui Haralamb Zincă. Dacă mi-ați da o pagină necunoscută din fiecare, nu aș putea spune care e bărbatul și care e femeia. De ce? Pentru că sunt buni amândoi și pentru că, subiectiv vorbind, ambii sunt parte din formarea mea cărturărească.

Trec acum la un alt gen: benzile desenate. După cum o să vedeți, a existat și aici o femeie care a marcat o generație de români (deși poate puțini români dintre contemporani își mai dau seama de aceasta). Și acest gen este la fel de discutabil – pentru unii –, ca și literatura SF sau cea *polar*. Reamintesc, cu umilință, că niciodată, în niciun context, nu mi-am ascuns plăcerea de a citi acest gen de literatură în imagini – după cum

nu mi-am ascuns orgoliul de a crede că, apreciind *BD*-ul, fac parte dintr-o castă. Pe când eram decan al Facultății de Istorie la Universitatea din București, am organizat în instituție inclusiv o expoziție de gen (*BD*-uri istorice ale veteranului român al graficii, Puiu Manu), ca și o masă rotundă cu această temă. Unii colegi m-au privit cu amuzament – „cum adică, *tu ai curajul* să spui că îți place banda desenată?!” –, convingși fiind că *BD*-ul este așa, o *chestie pentru copii*. Dacă îmi permiteți o confidență, imaginați-vă că inclusiv iubita mea mamă nu face (încă, sper) diferența dintre *benzi desenate* și *desene animate* – ceea ce întotdeauna îi pune în încurcătură pe prietenii mei bedefli cu care mă mai întâlnesc în casa părinților. Inutil să precizez, în context, că peste tot în lumea occidentală genul *BD* este considerat o formă de literatură (desenată – sau „a noua artă”, cum o numesc inițiatii), că apar volume *BD* pentru adulți (nu neapărat erotice!) așa cum apar pentru copii, că apar *BD*-uri istorice după cum apar și altele politice sau religioase sau dedicate literaturii clasice mondiale etc.; inutil să mai aduc aminte detaliul că în 2015, în Franța, au apărut peste 5000 (repet: peste cinci mii, într-un an) de titluri de bandă desenată, pentru absolut toate vârstele.

Ei bine, în cazul meu introducerea în această artă mi-a fost făcută de două femei. Cred că nici nu începusem bine școala când acestea două, adică Lucia Olteanu (scenariul) și Livia Rusz (desenele), o româncă și o unguroaică (ultima, din Cluj), au produs unele dintre cele mai frumoase cărți pentru copii care s-au publicat vreodată în România: volumele (trei, parcă) de benzi desenate *Aventurile lui Mac și Cocofifi*, apărute prin anii '70 ai secolului trecut. Curios este că foarte mulți dintre foștii *ceaușei* pe care îi cunosc astăzi își aduc aminte cu maximă plăcere că au citit, cândva, (sau le-au fost citite, de părinți sau bunici) acele volume – pe care însă ei nu le știu drept *benzi desenate*, ci mai curând ca pe un fel de super-literatură pentru copiii care eram. Tot în acei ani, Livia Rusz a ilustrat proza lui Ion Creangă sau traduceri pentru copii din J.R.R. Tolkien și altele, și altele – într-o vreme în care mega-hiturile cinematografice din franciza *Stăpânul inelelor* (tot Tolkien) nu erau nicidecum în program. Am scris undeva că Livia Rusz a fost o *mare lady a BD-ului românesc* și nu voi retrage vreodată vreun cuvânt dintre acestea – cu atât mai mult cu cât desenul ei nu era o concesie copilăriei neștiutoare de carte, ci tocmai o invitație către literatură (aceasta și este *BD*-ul, de fapt).

Astăzi, la decenii după, citesc în continuare volume de benzi desenate (franceze sau belgiene, în majoritate), știu că autorii (scenariști și desenatori) sunt cu precădere bărbați, dar nu pot să uit nicio clipă că primul volum *BD* care mi-a intrat în viață (mai devreme decât *Pif*, decât *Rahan* sau *Corto Maltese* – eroi despre care alți intelectuali colegi de generație mai scriu) a fost acesta produs de două femei: Livia Rusz și Lucia Olteanu.

Femeie – numele tău, uneori indescifrabil, este (și) literatură

Ce vreau să spun este că, de fapt, în amintirea mea *femeia* generică a fost într-atât de firesc legată de ideea de *literatură* încât nu a fost nevoie ca să o întâlnesc pe Hortensia Papadat-Bengescu în manualul de liceu pentru a-mi da seama că, da, femeile scriu literatură (*bună și punct*, vorba lui Vladimir Cosma). Pe când aveam 2-3-4 ani, cea care îmi citea povești din cărțile clasice deja (și atât de ieftine atunci!) colecții *Povești nemuritoare* era bunica paternă. Astăzi, când îmi mai mut biblioteca dintr-un loc în altul, la decenii după ce bunica nu mai este, mai dau peste unul sau altul din acele volume – și rămân înmărmurit când văd cât de modeste erau, ce slabă calitate avea hârtia, ce efemeră era legătura din clei, și totuși ce monument (cu coperte frumoase!) rămân ele în amintirea mea, profund legate de vocea atât de prezentă și atât de iremediabil stinsă a bunicii cititoare.

În școala primară, am trecut prin viața a două învățătoare – drept care, evident, pentru mine ideea de alfabetizare este strict legată de *conceptul* de femeie. În gimnaziu și în liceu am avut doar profesoare de limba română – doamna Ruicu, doamna Amărăscu, doamna Dumitru – și este foarte curios (sau nu...) cum toate mi s-au întipărit în memorie drept *doamne*, deși epoca respectivă ar fi predispus la ceva *tovarășe*. Mi-aduc aminte că, în a doua jumătate a anilor '70, să fi fost eu prin clasa a II-a sau a III-a, la o școală efectiv obișnuită, de cartier, din Craiova (*generală nr. 18*), învățătoarea (doamna Gae? Sau doamna Barbu? Nu mai știu) a avut drept invitate și ne-a prezentat două scriitoare „de la București”, care se aflau printr-un fel de turneu prin școli din oraș. Când am auzit alăturate cele două cuvinte – „scriitoare” și „București” – am fost convins că un fel de zeități o să scoboare printre noi; drept care am intrat într-un *limbo* de emoție care m-a ținut câteva zile (și care explică în parte ștergerea amintirilor). Spre jena mea de azi, nu mai rețin cum se numeau ele – dar mi-aduc aminte că ambele scriau la o revistă de copii din Capitală (probabil *Luminița?* – ceea ce eu nu citeam atunci), iar învățătoarea ne-a spus cu o zi înainte să venim cu un *ceva* pe care să luăm autografe. Iar eu am venit cu o felicitare standard, pe care mi-a cumpărat-o maică-mea în dimineața respectivă, de la o tutungerie din drumul spre școală. Haios este că doamna învățătoare, probabil pentru a mai câștiga timp, ne-a împărțit în două șiruri, pe rândurile dintre bănci – astfel încât fiecare dintre noi stătea la coadă în fața uneia dintre zeițele-musafire aflate la catedră, dar nu puteam lua autografe de la amândouă, ci numai de la una singură (la drept vorbind, cozile începeau să ne devină peisaj familiar atunci). Mulți ani după aceea am tot dat, prin sertarele mele din Craiova, peste acea felicitare pe care o scriitoare cu un nume uitat repede (și din cauza emoției, repet) mi-a scris „*Să crești mare și mintos!*” și s-a semnat, ah, fatalmente, indescifrabil. Cel puțin în parte, urarea doamnei s-a împlinit: am crescut până pe la un metru și nouăzeci.

Inutil să mai precizez că acesta a fost primul autograf pe care l-am obținut în viața mea. Nu

mi-e foarte clar cine l-a dat, dar sigur era o *scriitoare* și sigur îl mai am pe undeva. Într-o zi o să cercetez mai îndeaproape și o să aflui cine era acea zeităte picată printre noi.

Câte femei, atâtea dileme

Dar să nu vă imaginați că relația mea cu femeile care scriau pe la vreo revistă s-a oprit odată cu acel autograf misterios. Ceva mai târziu, pe când împlinisem 30 de ani, numai ce am primit, într-o dimineață, un telefon. La capătul celălalt era o doamnă – sau, mai precis, iarăși două. Magdalena „Lena” Boiangiu, redactoare la revista *Dilema*, mi-a propus elegant, dar oarecum abrupt, să-mi asum responsabilitatea unei rubrici săptămânale în acea revistă. Cea care îi susurase ceva despre mine

Marilena Preda-Sânc – *Natura corpului*, 2019

era o altă doamnă, tot redactoare la *Dilema*, pe nume Tita Chiper (pentru unii soția scriitorului decedat *la cutremur*, Alexandru Ivasiuc, pentru mine cea mai bună intervievatoare din istoria presei culturale românești). Interesant este că doamna Boiangiu nu mă cunoștea direct deloc, pe doamna Chiper o văzusem o dată sau de două ori (când publicasem câte ceva în numere îngrijite de ea), ghinionul era că eu nu aveam nicio pilă în București, iar norocul a fost că ele dispereau orice *pilăraie* intelectuală.

Și astfel, în primăvara lui 1998, am ajuns redactor la o revistă care se numea *Dilema* (și care era probabil cea mai bună de pe piața intelectuală în acel moment, și a rămas așa și când s-a rebotezat *Dilema veche*), într-o societate românească flămândă de certitudini (vă reamintesc, atunci nu eram nici în NATO, nici în UE etc.). Redactor-șef era, când am devenit parte din poveste, Mircea Vasilescu (unul dintre cei mai eleganți șefi pe care i-am avut, dacă nu cumva cel mai); *spiritul rector* era Andrei Pleșu, fondatorul revistei (și cel care a scris prefața primului volum publicat de mine – publicat la îndemnul istoricului literar Zigu Ornea, dar aceasta este altă poveste), iar în redacție, la drept vorbind, femeile cred că erau într-o ușoară superioritate numerică. Am scris 15 ani în acele coloane și păstrez încă impresia că, în timp, superioritatea numerică

s-a transformat și într-una calitativă (în privința textelor). Citesc orice caut sau îmi cade sub ochi semnat de Radu Cosașu (și sunt foarte mândru că am fost coleg de redacție cu acest mare prozator), dar în egală măsură sunt încântat de exploziile de proză bine scrisă de care unele dintre redactoarele de azi ale *Dilemei vechi* sunt capabile. *Dilema* pe care o știu eu nu și-a judecat niciodată redactorii sau colaboratorii în funcție de pantaloni sau fuste. Bărbați sau femei, homosexuali sau heterosexuali, ori scrieți bine, ori nu. Și punct.

Și care e diferența?

Au trecut anii și, în virtutea împrejurărilor, citesc mai multă *non-fiction* decât ficțiune literară. Am crescut, profesional vorbind, într-o facultate în care istoricul pe nume Zoe Petre era decan – și cred, în ciuda tuturor divergențelor pe care ulterior le-am avut cu domnia sa, că dna Petre a fost unul dintre cei mai buni decani din istoria Universității din București. Am citit memoriile politice ale doamnei Margaret Thatcher (am și vrut să o întâlnesc, în 2007, pe când eram ministru în vizită la Londra, dar serviciul de protocol britanic mi-a spus elegant că nu ar fi tocmai bine – pentru mine și pentru imaginea mea despre personajul istoric respectiv) și multe alte memorii ale unor femei din politica lumii, am și întâlnit pe unele dintre ele (de la cancelara germană Angela Merkel la politiciană franceză de dreapta – extremă – Marine Le Pen, de la ministra de Externe a S.U.A. Condoleezza Rice la directoarea generală UNESCO Irina Bokova) și tot nu mi-e clar dacă politica se poate împărți în *feminin* și *masculin* (mai curând cred că nu). Am întâlnit în politica românească sau mondială *femei-bărbați*, după cum aș putea descrie mulți *bărbați-femei* (dacă ar fi să dau crezare clișeelelor).

Cred, pe mai departe, că proza (literară sau politică) nu se împarte în funcție de sexul autorului. Unii spun că Machiavelli ar fi avut o *viclenie feminină*, alții spun că Hillary Clinton a pierdut pentru că *prea s-a masculinizat*. Nu cred, nici una și nici alta. Cred că, mai curând, acestea sunt clișee din mintea cititorilor.

Nu vreau să spun, firește, că nu contează, în ceea ce facem, identitatea noastră biologică. Cred, însă, că aceasta este valoarea adăugată, indiferent de care parte. În rest, repet mantra mea: nu există literatură masculină sau literatură feminină – ci doar literatură bună sau proastă. Și punct. Și un ultim sfat: luați în calcul, bunăoară, dramaturga (substantivul sună bizar la feminin, dar există) franceză Yasmina Reza. Este jucată în toată lumea, inclusiv la București. Este, spun unii, cel mai important autor dramatic al literaturii franceze contemporane. Pentru țara care l-a dat pe Molière, nu e puțin lucru. Am întâlnit-o recent, în toamna 2016, am stat lângă ea vreme de un spectacol; și am simțit aceeași emoție pe care mi-au insuflat-o *zeițele* de mai sus, din școala primară. Tot e bine că nu i-am uitat numele, până ce am apucat să scriu acest text.

Unele femei chiar scriu o bună literatură, ca și unii bărbați. Restul sunt detalii irelevante. ■